

Μια συνάντηση

*Η Αρετή ως εδιάβασε του Πόθου τα γραμμένα,
τη λέγει μ' αναστεναμούς· «Ίντα μου λέγεις, Νένα;
Εκείνον οπού εγύρευγα, κι ουδ' ήύρισκα ποτέ μου,
αφνίδια κι ανεπόλπιστα σήμεραν ήλαχέ μου.
Και τα τραγούδια κ' οι σκοποί, και της αντρείας η χάρη,
είν' εκεινού οπού μέλλεται γυναίκα να με πάρει.
Οι λογισμοί ελαφρύνασι, κ' ήπαψε η παιδωμή μου,
οπού μου φαίνονται ως εδά πως ζωντανή δεν ήμου».*

(Α1437-1444)

«**Σ**υνάντησα» τον Ερωτόκριτο στη μουσική παράσταση «Μουσικές στα ίχνη του Ελ Γκρέκο. Κρήτη-Βενετία-Τολέδο», μια συναυλία στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών (27 Νοεμβρίου 2014) αφιερωμένη στα 400 χρόνια από τον θάνατο του Δομήνικου Θεοτοκόπουλου· στη συναυλία αυτή ιχνηλατήθηκε μουσικά το ταξίδι του από τη μεταβυζαντινή Κρήτη στη Βενετία της Αναγέννησης και στο Τολέδο. Εκεί, μέσα σ' ένα πολυδιάστατο ηχητικό πίνακα, που αναπαριστούσε το μουσικό περιβάλλον της εποχής και των τόπων όπου έζησε και ζωγράφισε ο μεγάλος Κρητικός, δεσπόζουσα θέση κατέλαβε εικότως και ο Ερωτόκριτος, ως εμβληματικό έργο της κρητικής αλλά και της εν γένει νεοελληνικής λογοτεχνίας.

*Η Νένα τότες κλαίγοντας λέγει στην Αρετούσα:
«Ίντά 'ναι τούτα τ' άφαντα τ' αφτιά μου που σ' ακούσα;
Γιατί ήύρες γράμμα και χαρτιά και λόγια της αγάπης,
ζιμιό σ' επήρεν η χαρά και τόσα επατραπάης;
Συμπάθιο πρώτα σου ζητώ, κερά και θυγατέρα,
ωσάν αφομαρά μιλείς ετούτη την ημέρα.
Ίντα μεγάλον ήτονε αν ήύρες εις τ' αρμάρι
τραγούδια κι ο Ρωτόκριτος κατέχει και ριμάρει;*

Γη και ποθές τα γροίκησε κι αυτός ωσάν κ' εσένα,
 κι αρέσασί του κ' εκείνού, κ' έχει τα επά γραμμένα
 κι ωσάν τα ρέχτηκες κ' εσύ, τα ρέχτηκε κ' ετούτος·
 μα ανάθεμα το διάφορο, των τραγουδιών το πλούτος!
 Και πόσοι κακορίζικοι, πόσοι φτωχοί ψωριάροι,
 του τραγουδιού έχου μάθηση και του σκοπού έχου χάρη;
 Λογιάζεις κι ο Ρωτόκριτος τα 'καμεν ογιά σένα;
 Ωσά θωρώ, πλιο δε γροϊκάς λογαριασμό κανένα.
 Και πότες ο Ρωτόκριτος ήρθε να δει το ρήγα;
 Μόνον αργά και πάρωρα και να σταθεί και λίγα.
 Και πόντ' εστράφη να σε δει και να σ' αναντρανίσει;
 γη πότες αποκότησε λόγο να σου μιλήσει;
 Ένας, παιδί μου, οπ' αγαπά, ολημερνίς συχινιάζει
 και να θωρεί ταχιά κι αργά την κόρη δε σκολάζει·
 κ' ετούτος, μέρες και καιρούς είναι που δεν εφάνη:
 άλλες δουλειές γυρεύει αυτός, κερά μου, κι άλλα κάνει.
 Βάλε εκεί που 'βρες τα χαρτιά κι αυτό το ξένο πράμα·
 μη θες να δείξεις κάμωμα οπ' άλλες δεν εκάμα».

(Α1461-1486)

Ερμηνεία εκλογής στίχων του Ερωτόκριτου επισφράγισε, ως διθυραμβική μουσική κατακλείδα, τη συναυλία· αυτή η ερμηνεία, συμβατή με την προφορική κρητική παράδοση, επιχειρήθηκε κατά μίαν άκρως αξιοσημείωτη καλλιτεχνική σύμπραξη, στην οποία μας είχε συγκαλέσει το συγκρότημα «*En Chorδαίς*» και το *Ensemble Constantinople*, όπου Ιταλοί και Ιρανοκαναδοί καλλιτέχνες συνέπραξαν με τον διεθνούς φήμης Ιταλό τενόρο Marco Beasley, την Καναδή σοπράνο Suzie Leblanc και τη Μαρία Φαραντούρη.

Η Αρετούσα δε μιλεί, μα εγύρευγε στ' αρμάρι,
 για να 'βρει κι άλλο τίβοτσι τσ' αγάπης, να το πάρει·
 κ' εις τ' αρμαριού την άνοιξη τη δεύτερην ευρίσκει
 πράμ' ακριβό που τσ' ήπεψεν ο Έρωτας κανίσκι:
 σγουραφιστή ήρηκεν εκεί κ' είδε τη στόρησή τση,
 πράμά 'τονε που επλήθυνε πολλά την παιδωμή τση.
 Έhton εκείνη η σγουραφιά με μαστοριά μεγάλη,
 οπού δεν εξεχώριζες τη μίαν από την άλλη:

με τόση πιδεξότητα την είχε καμωμένη,
οπού ίδια σα τη ζωντανήν ήτο η σγουραφισμένη·
εφαίνετό σου και γελά κ' ήθελε να μιλήσει,
κ' η τέχνη σ' έτοιμο κάμωμα ενίκησε τη φύση.
Κιανείς δεν την εκάτεχε τη σγουραφιάν εκείνη,
γιατί από του Ρωτόκριτου τα ίδια χέρια εγίνη·
κι ουδέ στον τόπο που 'τονε άνθρωπος δεν εμπήκε
κι ουδέ για να στραφεί να δει κιανένα δεν αφήκε.
Σ' ψιλό πανίν η σγουραφιά ήτονε καμωμένη,
στην άνοιξη τη δεύτερη την είχε φυλαμένη,
κι ως το 'πιασε στη χέρα της, ζιμιό το ξετυλίσσει
κ' εφάνιστή τση κ' ήστραψε η Ανατολή κ' η Δύση
και μες στα μάτια τση 'δωκε φωτιά κι αστροπελέκι
κι ωσά βουβή κι ωσάν τυφλή κι ωσάν το λίθο στέκει.
'Ετσι καμπόσο καρτερεί κι απόκει αναντρανίζει,
την πρόσοψή τση σπλαχνικά στη Νένα τση γυρίζει.

(A1487-1510)

Με τον υπό τη διεύθυνσή μου χορό ψαλτών «Οι Μαΐστορες της Ψαλτικής Τέχνης» ερμηνεύσαμε, αντιφωνικά με τους παραπάνω καλλιτέχνες, απόσπασμα από τον Ερωτόκριτο, που επισυνάπτεται εδώ όπως το κατέγραψα τότε στη βυζαντινή σημειογραφία· αυτή η καταγραφή προσφέρεται τώρα αρμοδίως προς δημοσίευση, ως ελάχιστη συμβολή στην ανά χείρας πολυσυλλεκτική αναφορά στο έπος του Βιτσέντζου Κορνάρου.

Λέγει τση: «Νένα, ίντ' άλλο πλιο σημάδι θε να δούμε;
Σφαλτά επροπάτου και τυφλά, μα εδά κατέχω που 'μαι·
τα κρύβουντα εφανήκανε, τα γύρευα ευρεθήκα·
κ' εις παίδα μεγαλύτερη κ' εις έγνοια νιαν εμπήκα·
το πράμα εβεβαιώθηκε, καλό θεμέλιον έχω,
εκείνος οπού μ' αγαπά, ποιος είναι τον κατέχω.
Εις τα τραγούδια μου 'βρισκες λογαριασμό κιανένα,
μα σ' τούτο που θωρείς εδά, ίντα μου βρίσκεις, νένα;
'Ιντα αφορμή τον ήφερεν εμέ να σγουραφίσει
κ' ίντά 'ν' κ' εφύλαγέ με επά, δίχως να μ' αγαπήσει;

Ἐρωτόκριτος
 Καταγραφή Ἀχιλλέως Γ. Χαλδωνιάκη
 (Ἀθήνα, 17 Νοεμβρίου 2014)

Ἦχος ᾠδῆ Πά

1

Ἐ γω ἴτε σε ζῶου ρα φη σα ἢ βγα λα κτην καρ δια
 μου α

2

αἰ μα και με το αἰ μα μω ε γι ηη ζῶου ρα φια
 μου α

3

κα ποιαμε αἰ μα της καρ διας μα ζῶου ρα φια τε λειω
 ση α

4

κα ηι τη ο μορ φη πολ λα και δε μπο ρει να λω
 ση α

5

παι τε και σερ κα ζων τε ηη κα τα λυ μο δε
 α χη η

6

και ποιος να κα μη ζῶου ρα φια μελιο σαι ε με κα τε χη
 α

Φροσύνη μου, Φροσύνη μου, άφεις τα παραμύθια,
σαν τη γνωρίζεις, πε τηνε σήμερα την αλήθεια.
Αυτόνος θε να χάνεται στον πόθον ογιά μένα,
τα ειδα το φανερώνουσι και τα 'χω γροικημένα.
Θωρείς με πόση μαστοριά και τέχνην ήκαμέ με;
Πιάσ' ξόμπλιασε τη σγουραφιά κι απόκει στράφου δέ με,
και δε θες εύρεις διαφοράν από τη μια ως την άλλη.
Λόγιασε τέχνη κι αρετή και μαστοριά μεγάλη!
Πε μου, ποια χάρη βρίσκεται και να μηδέν την έχει,
ποιος άλλος εγεννήθηκε να ξεύρει τα κατέχει;»

(A1511-1530)

Πιάνει φυλάσσει το ζιμιό τη σγουραφιάν εκείνη,
και τα χαρτιά των τραγουδιώ, κλέφτρα του πόθου εγίνη,
κ' επάψασιν οι λογισμοί οι πρώτοι, κ' ήρθαν άλλοι,
θεμελιωμένοι πλιά βαθιά και πλιότερα μεγάλοι.

(A1531-4)

